

BONDSDAG BESPREKING

Calvijn en wij in vraag en antwoord

B. Kamphuis / E.A. de Boer

Een gebruikelijk en niet onbelangrijk onderdeel van een bondsdag is de beantwoording van vragen. In de pauze waren er diverse bij de beide sprekers terechtgekomen. Zij kregen voor de beantwoording alle tijd die ze dachten nodig te hebben. Om beurten namen ze plaats achter de microfoon om op een vraag of een groepje vragen te reageren. Wat u hierna kunt lezen, is daar een samenvatting van.*

Perfectionisme

Kamphuis De eerste vraag is meteen voor mij een belangrijke, gesteld door iemand die het erg verdrietig vindt dat een nichtje overgaat naar de vrije baptisten. Daar leren ze o.a. de dwaling dat je, eenmaal gedoopt, zonder zonde kunt leven. Moet in onze kerken nu juist niet meer nadruk gelegd worden op levensheiliging? Want je hoort vaak: 'Ja hoor, dat ik die en die zonde doe, dat is nu eenmaal mijn karakter. Nou ja, er is toch vergeving?'

De leer dat je als christen hier al de volmaaktheid kunt bereiken in het leven met God, noemen we perfectionisme,. De Bijbel is in Romeinen 7 duidelijk: 'Ik ellendig mens, als ik het goede wil doen, is het kwade bij mij aanwezig.' Het perfectionisme is dus een dwaling, maar er is meer over te zeggen. Want deze leer verandert eigenlijk *alles* in de leer van het evangelie. De vergeving krijgt er een totaal andere plek: je kunt aan vergeving, aan rechtvaardiging op een gegeven ogenblik voorbij komen, in een leven zonder zonde heb je geen vergeving meer nodig. Maar de Here Jezus heeft ons geleerd om *dagelijks* om vergeving te bidden.

Je zou ook verder kunnen komen dan alleen maar het geloof in Jezus en zijn kruis. Ik heb een keer een preek voor de radio gehouden over Openbaring 19:10, over het getuigenis van Jezus, de geest van de profetie. In die preek heb ik benadrukt dat Christus en de Geest bij elkaar horen. Daarop kreeg ik een brief van een pinksterbroeder. Volgens hem zag ik dat helemaal fout, want: eerst komt het geloof in Jezus en dan de doop met de Heilige Geest; eerst de *first blessing* en daarna de *second blessing*. Zo kun je in een hogere fase komen. Het perfectionisme leeft ook van een verzwakt zondebesef. John Wesley, stichter van het methodisme en vader van het perfectionisme leerde: het is *christian perfection*, geen absolute perfectie. Want er blijven natuurlijk wel zonden in je gedachten, maar dat noemt hij geen eigenlijke zonden. In feite bagatelliseert hij die en gaat het alleen om de daden. Terwijl we van de Here Jezus leren dat de zonde nou juist in je gedachten, verlangens en begeerten zit. Het perfectionisme verandert alles, het tast de leer van het evangelie aan in de kern. Er zit wel een waarheid in het perfectionisme. Want Christus vraagt van ons volmaakt te zijn. 'Wees dan volmaakt, zoals mijn hemelse Vader volmaakt is' (Mat. 5:48). De volmaaktheid is het doel van het christenleven. Niet als iets voor de komende heerlijkheid, maar het is het doel dat wij ons *nu* stellen. Wie zegt: 'nou ja, ik heb nu eenmaal bepaalde zonden, daar kan ik ook verder niks aan doen, en er is toch vergeving', die vergeet dat Christus ons oproept tot de volmaaktheid. En de zonde bagatelliseren omdat er toch vergeving is, is de leer van de vergeving misbruiken. Dan wordt de genade goedkoop gemaakt, oftewel: dan wordt de

* Deze samenvatting is aan de hand van een opname gemaakt door Marja Zwikstra.

genade gebruikt om de zonde te rechtvaardigen. Maar het evangelie rechtvaardigt nooit de zonde, wel de *zondaar*.

Het mooie bij Calvijn is nu, dat hij uitdrukkelijk geen perfectionist is, dat hij juist de blijvende kracht van de zonde in het leven van een christen ziet, maar dat hij wel dat doel van de volmaaktheid stelt. Hij benadrukt dat je stapje voor stapje dat doel moet bereiken. Dat je meer en meer aan het evenbeeld van Christus gelijkvormig moet worden. Wat dat betreft is zondag 44 van de Catechismus helemaal in de lijn van Calvijn. De macht van de zonde kennen en tegelijk daar steeds meer tegenin willen gaan. Vandaar dat Calvijn ook zei: de moeite is niet vergeefs, als we vandaag maar een stapje verder zijn dan gisteren. Dat is heel belangrijk ook voor het christenleven nu. Je kunt verder komen in het leven met de Here en in de strijd tegen zonde. Je kunt meer inzicht krijgen in wat God van jou vraagt, en stapje voor stapje dichter bij dat voorgestelde doel van de volmaaktheid komen. Ongetwijfeld moet dat inhoud zijn van de evangelieprediking.

Klein worden

De Boer Momenteel krijgt het werk van de Heilige Geest veel aandacht, zowel binnen als buiten de kerk. Van Calvijn leren we een ootmoedige, deemoedige levenshouding. Moet dat aspect onder ons niet meer de aandacht krijgen? Juist via de weg van ootmoed en zelfverloochening komt in ons hart meer ruimte voor het werk van de Heilige Geest.

Hier wordt een tegenstelling gemaakt: nederigheid van hart als de weg waarlangs de Heilige Geest kan werken. Dat leert Calvijn ook zo. Het begin is niet in ons, God begint in ons. En dan maakt God ons ook klein. Misschien hebt u zich verbaasd over die voorbeelden die ik noemde. Dat je bijvoorbeeld huwelijksellende moet ervaren als iets wat God toelaat. Of dat je man liefdeloos en hard is, of je kinderen opstandig zijn. In Calvijns tijd kenden ze ook al kerkverlating en slechte huwelijken. Maar Calvijn zegt niet dat je dat maar lijdzaam moet dragen. Dat zouden wij ook niet zeggen. Of God de hand heeft in die zaken, is een ander verhaal. Het gaat er nu om dat je in wat er gebeurt, ontdekt wat God hierdoor met jou doet. Het is goed dat je klein gemaakt wordt.

Maar daarnaast is het goed om royale aandacht te hebben voor wat de Heilige Geest allemaal kan doen in een mensenleven. En dan niet alleen blij zijn met vergeving, en verder niet. Ik ben niet zo benauwd voor al die aandacht voor het werk van de Heilige Geest, als het maar *zijn* werk is. Als mijn geloofszekerheid maar niet van mijn eigen blijheid afhangt, want dan wordt het met mij niks. Je zekerheid ligt in Christus, maar het mag ook uitkomen dat de Heilige Geest het nodige aan vernieuwend werk in je doet. Probeer bijvoorbeeld in plaats van altijd dat standaardgebed nou eens in je binnenkamer hardop te bidden, en laat je eigen woorden maar eens loskomen. Het werk van de Heilige Geest de ruimte geven mag wel degelijk. Als het maar *zijn* werk blijft.

Testament

Ik koppel hier een andere vraag aan vast. Het leven in de zestiende eeuw was zwaar, en niet alleen voor Calvijn. Maar kun je wel een goed christen zijn als alles goed met je gaat en je niet te lijden hebt?

Allereerst: dan bent u te feliciteren. Maar vaak denk ik dan ook: zulke mensen zijn wel oprecht dankbaar, maar zij vergelijken zich met anderen die het slechter hebben. Er is nu eenmaal veel pijn en moeite. Maar de Here kan ook op andere manieren met ons bezig zijn. Ik bedoel: al hebben we het goed, al hebben we in Nederland godsdienstvrijheid, het geloof wordt wel voortdurend ondermijnd door die welvaart met alle verzoeking van dien. Knokken moeten we allemaal. Doen we dat ook? En dan zo, dat we daarmee God in ons ziet werken? Het leek misschien wat somber dat ik met Calvijns testament begon. Maar dat was wel het testament van een man die zich met zijn 55 jaar al op de dood moest voorbereiden. Mag ik

vragen: wat ligt er van uw hand klaar, als u door de Here wordt weggenomen? Het kan geen kwaad om tijdig dingen vast te leggen en zo'n briefje ergens in je bijbeltje te bewaren. Of liever, deel je diepste wensen nu met je kinderen.

Luther en Calvijn

Kamphuis De volgende vragen gaan over de verhouding van rechtvaardiging en heiliging. Calvijn stelt de heiligmaking voorop, Luther de rechtvaardigmaking. Waarom zijn ze uit elkaar gegroeid? Luther had ook te strijden tegen wederdopers en humanisme. Waren ze daarin één? En waarin vond Calvijns conflict met het stadsbestuur en met mondaine studenten ten diepste zijn oorzaak?

Ik ben ervan overtuigd dat Calvijn en Luther één waren, ook in de leer van rechtvaardiging en heiliging. Calvijn heeft meermalen gezegd dat hij van Luther veel geleerd heeft. Maar Calvijn en Luther treden wel in een heel verschillende tijd op. Luther treedt op tegen de roomse werkgerechtigheid, dat een mens door zijn goede werken het heil kan verdienen. Hij moet er dan alle nadruk op leggen dat de rechtvaardiging alleen door geloof, alleen uit genade is. Vervolgens moet hij in de strijd met de spiritualisten opkomen voor het evangelie van de vrije genade. Calvijn heeft ook te maken met roomse tegenstanders, maar vooral met libertijnen, die mondaine studenten en die stadsbestuurders. Zij vonden dat het evangelie niet zoveel van hun leven vroeg: zij misbruikten de leer van de rechtvaardiging voor hun vrije levensstijl, het libertinisme. Wanneer Calvijn alleen maar herhaald had wat Luther gezegd had over rechtvaardiging door genade alleen, dan was hij tekortgeschoten. Calvijn moet dus wel dezelfde dingen zeggen, maar op een andere manier. In boek III van de *Institutie* zegt hij ook dat de rechtvaardiging de kern van de zaak is, maar dat hij toch begint met de boetvaardigheid, met de bekering. Want hij wil bij voorbaat voorkomen dat de rechtvaardiging door genade alleen zou betekenen dat je er maar op los mag leven. De structuur van zijn theologie wordt dus anders, omdat hij in een andere tijd spreekt. Dat is heel leerzaam. Als je altijd hetzelfde blijft zeggen, kun je van waarheid leugen maken. Daarom spreken wij nu bijvoorbeeld over het verbond anders dan in de tijd van de Vrijmaking: besef wat het betekent dat we kind van God zijn en praat daar niet te gemakkelijk over. Doordat de omstandigheden veranderen, moet je andere accenten leggen. Je kunt niet altijd maar hetzelfde zeggen, juist omdat het evangelie hetzelfde blijft.

Wettisch leven

De kern van mijn geloof, vraagt iemand, is de rechtvaardiging door het geloof, maar de bekering leeft niet echt. Hoe is te verklaren dat gereformeerden ondanks de prediking zo wettisch of oppervlakkig leven?

Ik waag me niet aan een algemene verklaring. In de Catechismus wordt gevraagd of de leer van de rechtvaardiging door het geloof alleen geen zorgeloze en goddeloze mensen maakt. Het antwoord is: nee, want als je door het geloof in Christus bent ingeplant, kan het niet anders of je brengt vruchten van dankbaarheid voort. En dat is helemaal waar. Maar wij zijn wel mensen die het evangelie makkelijk misbruiken, die van zichzelf zorgeloos en goddeloos zijn. De schatten van het evangelie, het kruis van Jezus Christus, de vrije genade, misbruik je voor jezelf. Voor je eigen gemakzucht, voor bevrediging van je eigen verlangens en verkeerde begeerten. Daar zal de prediking altijd mee rekening moeten houden. Maar ondanks die prediking gaat er denk ik door onze eigen instelling toch vaak zoveel mis.

Reformatietijd

De Boer Kan er iets gezegd worden over de andere theologen in de omgeving van Calvijn? Daar is heel veel over te zeggen natuurlijk, maar ik beperk me nu tot één ding. Wat mij zo ongelooflijk fascineert aan de Reformatie, is dat op allerlei plaatsen door de Here mensen

worden geroepen, mensen met talent, gewone mensen. Zo ontstaat die enorme beweging van het evangelie, die alles te maken heeft met het ontdekken van de heilige Schrift. Ik denk dat je aan zo'n periode van geloofsopleving kunt meten of mensen weer putten uit de bronnen van de Schrift. In Genève ging men niet alleen maar op zondag twee keer naar de kerk, maar ook elke dag 's morgens. En dan werd er achter elkaar een bijbelboek bepreekt. Calvijn hield bijvoorbeeld 175 preken over Ezechiël. Dat betekent dus even zoveel dagen achter elkaar luisteren naar Ezechiël, - mijn gemeente zou na vier keer al om wat vrolijkere vragen... Maar dat levert wel enorm veel kennis van de Schrift op, een fundament van jewelste!

Ambt

Kunt u meer vertellen over het ambt van Calvijn?

Ik denk dat hier bedoeld wordt dat volgens Calvijn elke christen een ambt heeft, een roeping van God. De taak die je in je leven krijgt, mag je in het licht van Gods opdracht en roeping zien. Die roeping van God komt op allerlei manieren naar je toe, maar die ontdek je ook door middel van je talenten. In onze tijd gaan mensen heel makkelijk van de ene baan naar de andere en is er ook veel aandacht voor zelfverwerkelijking. Het is goed om te zoeken naar de taak die de Here voor je heeft weggelegd en vraag je af wat de talenten zijn waarmee Hij je heeft toegerust en gesierd. En ga zo zien waar je die talenten een plek mag geven, en wees daarin ook trouw en consequent. Dat is dan je ambt, zou ik zeggen.

Zelfverloochening

Kamphuis Hoe komt het dat calvinisme en calvinisten als streng worden gezien? Calvijn kon toch juist genieten van lekker eten bijvoorbeeld?

Ik denk dat veel moderne libertijnen die zo afgeven op onze calvinistische achtergrond, iets nodig hebben om zich tegen af te zetten en daarom zo'n beeld van Calvijn scheppen. Anderzijds ligt bij Calvijn veel nadruk op zelfverloochening, op kruisdragen, op de overdenking van het toekomstige leven. Van Calvijn leren we dat onze wortels niet hier op aarde, maar met Christus in de hemel liggen. Daar is ons hart en onze schat, en we mogen niet met alle vezels hier vastzitten. Tegelijk zegt hij dat we de schepping moeten eerbiedigen, en die prachtige dingen die God gemaakt heeft, niet zomaar aan de kant schuiven. Daarvan genieten is ook tot Gods eer. Calvijn is niet zomaar neer te zetten als wereldverachter of levensgenieter. Hij heeft een heleboel in huis. Aan de ene kant neigt hij ertoe alleen te gebruiken wat nodig is, maar tegelijk weet hij dat dat niet bijbels is en dat we dankbaar mogen genieten van wat God schiep, omdat het Gods wereld is. Calvijn is aanzienlijk rijker en genuanceerder dan zijn bestrijders óf zijn bewonderaars.

Een andere vraag in dit verband is of we Calvijn niet vaak erg selectief gebruiken, alleen nemen wat ons aanspreekt en andere dingen laten liggen?

Ik denk inderdaad dat dat klopt. Dat heeft ook wel te maken met het feit dat Calvijn een van de groten in Gods koninkrijk is. Het is moeilijk om je alles wat hij heeft mogen doorgeven uit het evangelie, in één keer eigen te maken. Er zitten zoveel aspecten en zoveel elementen in zijn werk, zoveel kanten van het evangelie heeft hij gezien en onder woorden gebracht. Je ziet dan bij zijn volgelingen toch een zekere eenzijdigheid, daar is bijna niet aan te ontkomen.

Adoptie

De Boer Vindt er twee keer een adoptie plaats: de aanneming tot kind in het verbond en daarvóór de verkiezing? Voor de geboorte is de aanneming toch al volmaakt, we zijn toch zijn schepping? Vanuit het doopformulier zijn we het gewend: we worden als kinderen van God aangenomen. Maar we hebben dat een beetje gemasseerd, want wij zeggen dan: ja, maar dat was toch al zo. Vaak zeggen jonge ouders die pas na een aantal weken hun kindje willen laten dopen omdat die-en-die er ook bij moet kunnen zijn, dat het kind toch allang in Gods verbond is

opgenomen. Maar dan hanteren ze een theologisch argument, terwijl het doopformulier zegt: 'Hij *neemt* ons tot zijn kinderen en erfgenamen aan', tegenwoordige tijd. De doop laat zien dat er een verbond wordt gesloten. Je kunt verbond en verkiezing als twee kanten van een medaille zien: Gods werk en Gods belofte aan ons. Zo is het met de adoptie ook. Calvijn werkt het aannemen tot kinderen uit, zoals dat gebeurt in de realiteit van het leven. Als een kind gedoopt wordt, het geloof ontvangt, is dat de verwerkelijking van die keuze van God. Maar het aannemen tot kinderen zit daar al in. Ouders die een kind hebben aangenomen, zullen nooit zeggen dat dat kind daarom extra dankbaar moet zijn. Toch zal dat kind wel altijd beseffen: ik ben geadopteerd. Zo heeft Calvijn het bedoeld. Van God uit is het zo royaal, van ons uit is het goed om te weten dat we aangenomen kinderen zijn. Wat we waren in het paradijs, zijn we allang niet meer; dat mogen we weer worden. Zo moeten we naar de Vader toe blijven groeien.

Goede werken

Kamphuis Bij mijn broeders en zusters zie ik zo weinig goede werken. Ligt dat aan onze dominee of ouderlingen of diakenen? Ouders horen toch ook het goede voorbeeld te geven en leiding te geven?

Ik wil me niet wagen in een beoordeling van wie dan ook, daarom vind ik dit een moeilijke vraag. Ongetwijfeld horen de dominee, de ouderlingen en de diakenen het goede voorbeeld te geven, ook in het voorgaan in goede werken. Hierbij wil ik in ieder geval ook een ander punt benadrukken: hoe kun je ervoor zorgen dat een gemeente echt een levende gemeente is, waar men in liefde naar elkaar omziet en elkaar niet vergeet? Ik denk dat het niet helpt als een dominee daar steeds maar op hamert. Want dan zou je het toch van de wet verwachten. In de gemeente moet de Geest van onze Here Jezus Christus leven. Hij moet in ons gestalte krijgen. Leven in goede werken kan alleen als je ingeplant bent in de wijnstok Jezus Christus. Als er in een gemeente inderdaad sprake is van een tekort aan liefde, aan dienstbaarheid, aan goede werken, betekent dat dat de kracht van Jezus Christus daar niet genoeg werkt. De eerste taak van de prediking en van de ambtelijke leiding moet dan zijn, Christus voor ogen te stellen en te leren leven uit Hem, uit zijn liefde en uit zijn offer. Als er in onze kerken zorgen zijn over de levensstijl of over de manier waarop we met elkaar omgaan, kom je er niet door maar verbetering daarvan te benadrukken. Want het echte probleem is dat Jezus Christus niet genoeg onder ons gestalte heeft gekregen. Hij zal dan met een nieuwe kracht gepredikt moeten worden. Ik wens ons allemaal toe dat ook door de bezinning op deze bondsdag zal gebeuren, dat de Geest van onze Here Jezus Christus steeds meer ons zal vervullen.